

Μελετώντας τη Μουσειοσκευή: «Το Ιερό της Ακρόπολεως», και με τη βοήθεια ενός γονιού ζαχαροπόλαστη, οι μαθητές της Δ' τάξης του 5ου Δημοτικού σχολείου Πειραιά έχτισαν τον δικό τους Παρθενώνα από ζαχαρή (δασκάλος Δ. Περδικής, 1993).

ΣΥΝΤΟΜΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΠΟΛΗ

Το μεγάλο εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Μια μέρα στην Ακρόπολη» (πρόγραμμα με 20 εργαστήρια) πραγματοποιήθηκε για πρώτη φορά το 1986, σε συνεργασία με τη Σχολή Camrion. Με την ευκαιρία αυτή τυπώθηκαν τα πρώτα 6 φυλλάδια για εκπαιδευτικούς καθώς και ένα παιχνιδι-παζλ για το Ναό της Αθήνας Νίκης. Το πρόγραμμα επαναλαμβάνεται σε συνεργασία με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων τον Απρίλιο του 1987, και τον Ιούνιο του 1987 η Α' Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων, σε συνεργασία με την Επιτροπή Συντηρήσεως Μνημείων Ακρόπολεως, δημιουργεί δικό της Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων για την Ακρόπολη, προσλαμβάνοντας έναν υπάλληλο. Το πρόγραμμα «Μια μέρα στην Ακρόπολη», επαναλαμβάνεται τακτικά κάθε άνοιξη συνολικά έχει γίνει 12 φορές και έχουν λάβει μέρος σ' αυτό 11.000 μαθητές και 400 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι είχαν προετοιμασθεί προηγουμένως από το Τμήμα.

Στις 26 Σεπτεμβρίου 1987 εγκαινιάζεται το Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως, 300 χρόνια ακριβώς μετά την καταστροφή του Παρθενώνος από τον Μοροζίνι, και οργανώνονται ειδικά προγράμματα για την *Ιστορία του Βράχου*, όπως απεικονίζεται στις μακέτες της συλλογής του ΚεΜΑ, με έμφαση στην εποχή του Μοροζίνι, μέσα από την ειδική Έκθεση που οργανώθηκε από τον Μ. Κορρέ ειδικά για τα εγκαίνια του Μουσείου.

Το 1989 γίνεται, σε συνεργασία με τη Σχολή Camrion, το μεγάλο πρόγραμμα «Μια μέρα στο Κέντρο Μελετών Ακρόπολεως» (πρόγραμμα με 28 εργαστήρια, που έγινε μια φορά και έλαβαν μέρος 2000 επισκέπτες). Τυπώνονται τα 5 εκπαιδευτικά φυλλάδια της σειράς «Μια μέρα στην Ακρόπολη», καθώς και πλαστικές μήτρες από τμήματα της ζωφόρου και ιωνικών και λέσβιων κυματίων. Τα δύο αυτά προγράμματα, στην Ακρόπολη και στο Κέντρο Μελετών, μαζί με την οργάνωση μιας μεγάλης και άρτια εξοπλισμένης αίθουσας διαλέξεων, αποτελούν τη βάση των περισσότερων εκπαιδευτικών προγραμμάτων που οργανώνει το Τμήμα.

Το 1990 οργανώνεται από τον Μ. Κορρέ η Έκθεση «Από την Πεντέλη στον Παρθενώνα» και οργανώνονται ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για την *κατασκευή των ναών της κλασικής αρχαιότητας*.

Το 1991 το Υπουργείο Πολιτισμού αποφασίζει την αποξήλωση της δυτικής ζωφόρου, για την προστασία της σε κλειστό

χώρο, και οργανώνονται ειδικά «Προγράμματα για τη Ζωφόρο», τα οποία αργότερα παίρνουν τη μορφή τού μεγάλου προγράμματος «Μια μέρα με τη Ζωφόρο» (πρόγραμμα με 8 εργαστήρια, που επαναλήφθηκε 5 φορές και έλαβαν μέρος συνολικά 550 μαθητές). Η εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών περνάει στους εκπαιδευτικούς και ολοκληρώνεται με τη δημιουργία της αντίστοιχης Μουσείοσκευής.

Το 1992 οργανώνονται τα πρώτα προγράμματα για ένα τμήμα με θέμα την *Αναστήλωση των μνημείων*, που απευθύνονται σε μαθητές της Γ' Γυμνασίου και του Λυκείου. Το 1994 ολοκληρώνεται η ταινία του Δ. Βενικού «Παρθένος 1991 - Η αποκατάσταση της ανατολικής πλευράς», ιδιαίτερα χρήσιμη βοήθηματος για τον εκπαιδευτικό, για την προσέγγιση και κατανόηση ενός πολύπλοκου θέματος.

Το 1994 οργανώνεται, ως συνέχεια και ολοκλήρωση των προγραμμάτων για την κατασκευή των ναών (που γίνονται από το 1991), το μεγάλο πρόγραμμα «Κτίζοντας έναν νέο-αρχαίο ναό» (πρόγραμμα με 6 εργαστήρια). Την ίδια χρονιά ολοκληρώνεται το πρόγραμμα «Στην Ακρόπολη με τον Πλούταρχο και τον Παισανία» (πρόγραμμα με 3 εργαστήρια) και παίρνει την τελική του μορφή και τυπώνεται το αντίστοιχο φυλλάδιο. Το μικρό αυτό βοήθημα δουλεύεται από το 1991 ως αφίσσα και συνοδευτικό υλικό της Μουσείοσκευής «Το Ιερό της Ακροπόλεως».

Στα παραπάνω προγράμματα έχουν συμμετάσχει συνολικά 35.000 μαθητές. Η συνεργασία του Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων με τους εκπαιδευτικούς παίρνει πιο συγκεκριμένη μορφή με τα σεμινάρια και το δανειστικό υλικό που το Τμήμα προετοιμάζει και δανείζει δωρεάν. Τα πρώτα Σεμινάρια (διάρκειας 4 ωρών) γίνονται το 1989, για να προετοιμάσουν 120 εκπαιδευτικούς από 10 νομούς, που αργότερα συνδεδεσαν τους μαθητές τους προκειμένου να λάβουν μέρος στο «Μια μέρα στην Ακρόπολη». Σεμινάρια αυτού του τύπου γίνονται τακτικά κάθε μήνα καθώς επίσης και όποτε το ζήτησουν τουλάχιστον 10 εκπαιδευτικοί, οι οποίοι μπορούν και να καθορίσουν το θέμα. Τα σεμινάρια ποικίλουν σε διάρκεια (το μεγαλύτερο διήρκεσε 4 ημέρες). Σε αυτά έχουν μέχρι σήμερα λάβει μέρος περίπου 7000 εκπαιδευτικοί. Περίπου 800 εκπαιδευτικοί έχουν λάβει μέρος σε περισσότερα σεμινάρια, σε ειδικά προγράμματα, στα ετήσια συνέδρια, και έχουν επανειλημμένως χρησιμοποιήσει το δανειστικό υλικό μας.

Το 1989 ολοκληρώνεται η πρώτη Μουσείοσκευή με θέμα τη «Ζωφόρο του Παρθενώνος», και το 1990 ακολουθούν άλλες, με θέματα την «Αρχαία Ελληνική Ενδυμασία» και τα «Αρχαία Ελληνικά Μουσικά Όργανα». Το 1991 προστίθενται 2 ακόμη Μουσείοσκευές με θέματα τη «Μιθολογία» και το «Ιερό της Ακροπόλεως». Το 1992 ολοκληρώνεται η Μουσείοσκευή για τους «Ρυθμούς της Κλασικής Αρχιτεκτονικής» και προχωρεί η επεξεργασία των πρώτων Εκπαιδευτικών Φακέλων, που σήμερα αριθμούν 25 τίτλους. Στο τέλος 38 του περιοδικού «Αρχαιολογία» (Μάρτιος 1991) δημοσιεύονται οι Μουσείοσκευές όλων των Ελληνικών Μουσείων, και με την ευκαιρία αυτή οργανώνεται έκθεσή τους στο Κέντρο Μελετών Ακροπόλεως. Παράλληλα τυπώνονται 8 οδοιπορικά φυλλάδια για τα μνημεία της Ακροπόλεως και τη Ζωφόρο. Οι πρώτες Μουσείοσκευές δανείζονται σε εκπαιδευτικούς το 1991. Συνοδεύονται πάντοτε από ερωτηματολόγιο που επιστρέφεται μαζί με τις Μουσείοσκευές συμπληρωμένο. Μέχρι σήμερα οι Μουσείοσκευές έχουν δανεισθεί σε 500 σχολεία και τις έχουν χρησιμοποιήσει περίπου 40.000 μαθητές στην Αθήνα και την επαρχία.

Οι Ημερίδες και τα πρακτικά

Η προσπάθεια αυτή συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς ολοκληρώνεται αφ' ενός με τα ετήσια συνέδρια, τις Ημερίδες, που οργανώνει η Α' Εφορεία κάθε Μάιο, με θέμα «Εκπαιδευτικοί και προγράμματα για την Ακρόπολη», και αφ' ετέρου με εκθέσεις έργων των μαθητών.

Η πρώτη Ημερίδα οργανώθηκε στις 29 Μαΐου 1991 και περιελάμβανε 19 εισηγήσεις. Η δεύτερη έγινε στις 26 Μαΐου 1993 και περιελάμβανε 19 εισηγήσεις. Η τρίτη έγινε στις 15 Ιουνίου 1994 και περιελάμβανε 23 εισηγήσεις. Στο κάθε συνέδριο συμμετείχαν περίπου 250 εκπαιδευτικοί-ακροατές.

Οι Ημερίδες αυτές υπήρξαν ένα βήμα για διάλογο μεταξύ εκπαιδευτικών με κοινά ενδιαφέροντα για τη διδασκαλία μέσα από το πολιτισμικό πεδίο. Η Ακρόπολη, αφ' ενός λόγω της σημασίας της και αφ' ετέρου λόγω της ύπαρξης οργανωμένου Τμήματος Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, είναι απλώς το ερέθισμα και η παρότρυνση για να προχωρήσουν οι εκπαιδευτικοί σε δικές τους εργασίες.

Η δημοσίευση αυτών των Πρακτικών υπήρξε από την αρχή βασικός στόχος του Τμήματος, διότι μόνο με τη δημοσίευση τους κατοχυρώνεται η εργασία αυτή. Η αξία τους συνίσταται στην πολυμερή και διεπιστημονική προέλευσή τους. Στόχος της έκδοσης των Πρακτικών είναι οι εκπαιδευτικοί, που ενδιαφέρονται να έχει τη δυνατότητα να διαθέσει συγκεκριμένα 53 πρωτότυπα προγράμματα σχετικά με την Ακρόπολη και την εποχή της, τα οποία εμπνεύστηκαν νέες ιδέες, καθώς και μεθόδους και εφαρμογές που συνάδελφοί τους με το ίδιο υπόβαθρο, ίδιες δυνατότητες και ίδιους στόχους δημιουργήσαν. Φυσικά οι ανακινώσεις είναι άπειρες, όπως άλλωστε συμβαίνει πάντοτε στα συνέδρια.

Ο κάθε εκπαιδευτικός έχει την απόλυτη ευθύνη του κείμενου που δημοσιεύεται. Κατά τη δημοσίευση των ομιλιών αυτών παρέχονται κάποια συμπληρωματικά στοιχεία για τον κάθε εκπαιδευτικό, τα οποία υποβοηθούν στην ολοκλήρωση της εκδόσεως, του πλαισίου μέσα στο οποίο συντελέστηκε η δημιουργία και η επεξεργασία της κάθε εργασίας. Υπάρχουν ανακινώσεις όπου η συνεργασία με το Τμήμα υπήρξε καθοριστική για την πορεία που ακολουθήθηκε. Σε ελάχιστες περιπτώσεις δεν υπήρξε καθόλου συνεργασία με το Τμήμα.

Σημειώνονται οι βασικές σπουδές του κάθε εκπαιδευτικού. Σημειώνεται επίσης η συνεργασία που είχε κάθε εκπαιδευτικός με το Τμήμα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, δηλαδή κατά πόσο συμμετείχε σε Σεμινάρια (Σ), σε Ημερίδες είτε ως ομιλητής (Ηο) είτε απλά ως ακροατής (Η), σημειώνονται οι Μουσείοσκευές (ΜΣ) και οι Εκπαιδευτικοί Φακέλοι (Φ) που χρησιμοποίησε. ΑΠ: Το αγαλματί της Αθηνάς Παρθένου. Κ: Η κατασκευή ενός αρχαίου ναού. Μ: Η ανατίναξη του Παρθενώνος το 1687. Σ: Συντήρηση και αποκατάσταση των μνημείων Ακροπόλεως. V: Video: «Παρθένος 1991». Εάν στη συγκεκριμένη τάξη έχει γίνει μάθημα από το Τμήμα, αυτό σημειώνεται (Π). Η συμμετοχή στο μεγάλο πρόγραμμα «Μια

μέρα στην Ακρόπολη», πρόγραμμα που προσέφερε βιωματική προσέγγιση, γενική επιστήμη και πολύπλευρη αντιμετώπιση, και στο οποίο έλαβαν μέρος οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν στο παρόν τεύχος, σημειώνεται ιδιαίτερα ως **(ΜΜΑ)**. Όπου η ανακοίνωση έχει γίνει από πολλούς εκπαιδευτικούς μαζί σημειώνεται μόνο το υλικό που χρησιμοποιήθηκε για τη συγκεκριμένη εργασία. Καθώς η ομιλία συνοδεύεται από τη χρονολογία κατά την οποία πραγματοποιήθηκε, είναι σαφές πως υλικό χρησιμοποιήθηκε για τη συγκεκριμένη εργασία και πως χρησιμοποιήσε ο εκπαιδευτικός την εμπειρία αυτή τα επόμενα χρόνια. Φυσικά το σχολείο και η συγκεκριμένη τάξη με τις ιδιαιτερότητες της αποτελούν αναπόσπαστο στοιχείο της κάθε ανακοίνωσης. Τα ονόματα των μαθητών, σκόπημα, δεν αναφέρονται, ώστε να αποφυγούμε τις διακρίσεις ανάμεσα στους μαθητές μιας τάξης.

Οι ομιλητές γνώριζαν από την αρχή ότι ανάμεσα στους στόχους μας ήταν να εκδοθούν Πρακτικά, στόχος που ολοκληρώνεται μόνο το 1994, χάρη στο σταθερό και ουσιαστικό ενδιαφέρον για θέματα αρχαιολογικά και εκπαιδευτικά του περιοδικού «Αρχαιολογία» και της εκδότριας του Άννας Λαμπράκη. Χωρίς την ουσιαστική βοήθειά της, η δημοσίευση αυτή θα καθυστερούσε πολύ περισσότερο, ίσως και να μη γινόταν.

Υπήρξαν μεγάλες δυσκολίες στη συγκέντρωση του υλικού. Καθώς οι περισσότεροι ομιλητές δεν μας είχαν παραδώσει τις ανακοινώσεις τους, που πολλές φορές δεν τις είχαν καν γραμμένες όταν έφθαναν στην Ημερίδα, χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια, ψάξιμο και πίεση για να συγκεντρωθούν, πολλές φορές 1 ή 2 χρόνια αργότερα: τέσσερις δε, δεν παραδόθηκαν ποτέ.

Οι ομιλητές του 1991 και του 1993 είχαν την ευκαιρία, εφ' όσον το ζήτησαν, να ξαναδούν τον Ιούνιο του 1994 τις ανακοινώσεις τους και, εφ' όσον το επιθυμούσαν, να συμπληρώσουν στοιχεία από κάποια συνέχεια της εργασίας της συγκεκριμένης τάξης επάνω στο ίδιο θέμα μέσα στις επόμενες χρονιές.

Τα Πρακτικά περιλαμβάνουν 53 ανακοινώσεις, που παρουσιάζουν την εργασία 79 εκπαιδευτικών. Αντιπροσωπεύουν 18 Ιδιωτικά και 26 Δημόσια σχολεία, 11 σχολεία της Πρωτοβάθμιας και 37 της Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Πέντε ανακοινώσεις παρουσιάζουν προγράμματα που προσαρμόστηκαν τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. 7 ανακοινώσεις είναι από Ξενογλωσσά σχολεία, 2 από Ειδικά σχολεία και 2 από το Κέντρο Παιδικού και Εφηβικού Βιβλίου. 42 σχολεία είναι στην Αττική και 6 στην επαρχία, στη Θεσσαλονίκη, στο Βόλο, στη Σύρο, στο Χάρακα Κρήτης, στη Δαύλεια Βοιωτίας και στο Τρανοβάλτο Κοζάνης.

Υπάρχουν εκπαιδευτικοί που έχουν κάνει ανακοίνωση σε περισσότερες από μια Ημερίδες: 5 εκπαιδευτικοί σε δύο, και 3 και στις τρεις Ημερίδες. Κάποιοι από τις αρχικές ανακοινώσεις έχουν, λόγω ενιαίου θέματος, συνενωθεί. Είναι ενδιαφέρον να παρακολουθήσει κανείς την εξέλιξη των ενδιαφερόντων των εκπαιδευτικών.

Υπάρχουν σχολεία με σταθερό ενδιαφέρον γ' αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας. Αυτό προέρχεται άλλοτε από το ενδιαφέρον του σχολείου ως ιδρύματος και άλλοτε από το ειδικό ενδιαφέρον του εκπαιδευτικού που χυται να εργάζεται σ' αυτό το σχολείο.

Ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι οι εκπαιδευτικοί που χρησιμοποιούν αυτόν τον τρόπο διδασκαλίας έχουν συνεργαστεί τις περισσότερες φορές και με τους συναδέλφους των από άλλα μουσεία που έχουν αντίστοιχα τμήματα.

Κατά τη μελέτη των ανακοινώσεων κρίθηκε ότι η δημοσίευσή τους θα ήταν πολύ πιο ολοκληρωμένη και πολύ πιο εύκολα προσιτή στον αναγνώστη, εάν η κατάταξη των εργασιών ήταν θεματική. Η επιλογή της κατάταξης έγινε όχι κατά θεματική ενότητα (π.χ. Ζωφόρος) αλλά κατά διδακτική ενότητα. Βασίστηκε στα υπάρχοντα θέματα των ανακοινώσεων και έγινε μετά από αναλυτική μελέτη των ανακοινώσεων. Η τελική κατάταξη έγινε ανάλογα με το θέμα που κυριαρχεί στην κάθε εργασία, υπήρξε δε πολύ δύσκολη, καθώς καμία από τις ανακοινώσεις δεν είναι αμιγής ως προς το θέμα που πραγματεύεται, καμία δεν ανήκει ξεκάθαρα σε μια μόνο κατηγορία.

Οι Ημερίδες αυτές δεν εκόσισαν στο Δημόσιο τίποτε, επιβάρυναν όμως με πολύ κόπο τόσο τους οργανωτές όσο και τους ομιλητές, πολλοί από τους οποίους δεν είχαν καμία κλίση από τους προαιματικούς τους. Ουσιαστικό δούλειψαν με τους μαθητές τους τα θέματα που παρουσίασαν κατά τον ελεύθερο χρόνο τους, δηλαδή σε «εθελοντική» βάση, αποδεκνόντας ότι δεν είναι πάντοτε η έλλειψη χρημάτων ο λόγος απουσίας από την έρευνα.

Θα ήθελα τελειώνοντας να ευχαριστήσω όλους όσοι βοήθησαν ουσιαστικά όλα αυτά τα χρόνια για την οργάνωση των Ημεριδών που ολοκληρώνονται με την έκδοση των Πρακτικών, χάρη στο περιοδικό «Αρχαιολογία» και στην εκδότρια του Άννα Λαμπράκη. Χωρίς την ουσιαστική της βοήθεια και συνεργασία το τεύχος των Πρακτικών θα είχε τελείως άλλη μορφή. Πρώτα πρώτα τον Διευθυντή της Εφορείας Ακροπόλεως κ. Π. Καλλιάγ, και στο πρόσωπό του όλο το προσωπικό της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων. Τον καθηγητή Χ. Μπούρα, και στο πρόσωπό του όλο το προσωπικό της Επιτροπής Συντήρησης Μνημείων Ακροπόλεως. Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνονται στον αρχιτέκτονα Μ. Κορρέ, που με το αναλυτικό του μαυλό προσφέρει γνώσεις, ιδέες και τα ωραιότερα σχέδια. Ευχαριστώ επίσης τον κ. Δ. Μπίθα, και στο πρόσωπό του όλο το προσωπικό του Κέντρου Μελετών Ακροπόλεως, ιδιαίτερα όμως τον κ. Γιώργο Καραβία. Την αρχιτέκτονα κ. Γ. Αναστασιάδου, νόμιμη συνεργάτρια του Τμήματος από το 1988, της οποίας η συμμετοχή υπήρξε πάντα ουσιαστική σε εργασία και πολιτμήν σε ιδέες. Τους μόνιμους συνεργάτες του Τμήματος κ. Β. Γεωργακά και Α. Κασαβέτη.

Θέλω ιδιαίτερα να τονίσω την ουσιαστική βοήθεια της Ένωσης των Φίλων της Ακροπόλεως, και ιδιαίτερα της Γ. Γραμματέως Έβης Τουλούπα, που όχι μόνο συνετέλεσαν στην αλλαγή της μορφής της αίθουσας διαλέξεων, της αρχής κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος, αλλά και συνεχώς μας βοηθούν με ιδέες, με προσωπικό, με μηχανήματα και με χορηγίες. Περισσότερο όμως ευχαριστώ με όλοι οι συνεργάτες της έκδοσης της 53 εκπαιδευτικούς που συμμετέχουν στο τεύχος αυτό, και οι οποίοι στήριξαν με τον πιο ουσιαστικό τρόπο, με την προσωπική τους εργασία, τα εκπαιδευτικά προγράμματα της Ακροπόλεως.